

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

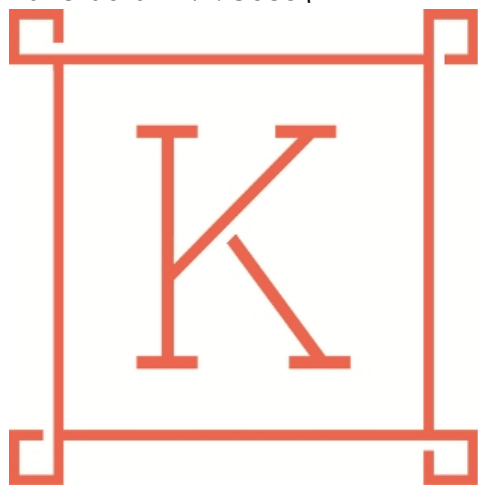
Kornelijus Platelis. Menininkų padėtis Latvijoje

2018-07-12

2018 m. balandžio 27 d. Vilniuje, Lietuvos architektų sąjungos būstinėje, vyko Lietuvos meno kūrėjų asociacijos (LMKA) ir Latvijos kūrybinių sąjungų tarybos (LKST) konferencija. Kalbėjome apie menininkų teisinę, socialinę, mokestinę aplinką, apie abiejų valstybių paramą meninei kūrybai, kūrėjams ir jų organizacijoms. Dalijusi konferencijos išpūdžiais ir informacija, kuri turėtų būti įdomi ir Lietuvos menininkams, o gal ir mūsų kultūros politikos formuotojams. **Meno kūrėjo statuso ir profesionalių kūrybinių organizacijų įstatymas** 1988 m. įsikūrusi Latvijos kūrybinių sąjungų taryba vienija 9 kūrybines organizacijas: Dailininkų, Fotomenininkų, Kinematografininkų, Kompozitorių, Mokslininkų, Rašytojų sąjungas, Architektų ir Teatro darbuotojų asociacijas bei Dizainerių draugiją. Šiais metais įsigaliojo ilgai kurtas Meno kūrėjo statuso ir profesionalių kūrybinių organizacijų įstatymas. Jo pagrindines nuostatas pristatė LKST generalinis sekretorius Haraldas Matulis. Įstatymas sukurtas žvilgčiojant į atitinkamus Lietuvos ir Estijos teisės aktus. Iš pirmo žvilgsnio jis daug liberalesnis už mūsų, daugiau sprendimo galių deleguojantis profesionalioms kūrybinėms organizacijoms ir jų tarybai. Tačiau jis griežčiau apibrėžia, kurioms meno sritims yra taikomas: architektūrai, dizainui, teatrui, muzikai, vaizduojamiesiems menams, šokiui, literatūrai, kinematografijai ir mokslinei šių sričių veiklai, ir netaikomas mėgėjų menui, amatams, su kultūra nesusijusiam mokslui. Meno kūrėjo statusą Latvijoje turi per 3500 asmenų. Profesionalios kūrybinės organizacijos (PRO) statusą suteikia Kultūros ministerija, gavusi narių sąrašą ir 3 metų veiklos planą, jei organizacija turi bent 50 narių, tvarko jų registrą, gina profesines bei socialines teises, vykdo kultūros projektus. Asmenims, įskaitant ir tuos, kurie jokioms organizacijoms nepriklauso, meno kūrėjo (MK) statusą suteikia PRO, įvertinusi jų kūrybą. PRO nepriklausantys asmenys ar nesutinkantys su neigiamu įvertinimu gali kreiptis į Kultūros ministeriją. Matome, kad Latvijos profesionalaus meno organizacijoms įstatymų leidėjai patikėjo gerokai daugiau funkcijų. Įstatyme numatyta ir MK paramos programa, kurią finansuoja ir sprendimus dėl paramos teikimo priima Valstybinis kultūros kapitalo fondas (Kulturkapital) skirdamas tam 500 000 eurų per metus. Kreiptis dėl paramos ir gauti 3 mėnesių minimalaus mėnesinio atlyginimo išmokas (dabar tai 430 eurų) gali pajamų ar bedarbio pašalpos negaunantis arba sergantis menininkas, sukūręs kūrinius ne anksčiau kaip prieš 3 metus (pensininkams netaikoma), kurio pajamos per pastaruosius 3 mėnesius neviršijo 215 eurų. Pensininkai dar gali gauti paramą gydymui ir komunaliniams mokesčiams. Gavęs vienu kartu išmokamą 1290 eurų paramą menininkas kitos gali prašyti praėjus vieneriems metams. Sprendimą dėl paramos pirmiausia priima LKST ir, jeigu jis teigiamas,

siunčia Kulturkapital, jei neigiamas – motyvuodama atsako pareiškėjui. Kaip matote, nėra mūsų kūrėjų socialinės apsaugos programos reikalavimo paramos gavimo laikotarpiu negauti nė mažiausių, dažnai atsitiktinių pajamų. **Valstybinis kultūros kapitalo fondas (Kulturkapital)** Tai pagrindinis meninės kūrybos ir menininkų valstybinės paramos instrumentas Latvijoje. Į Fondo tarybą pagal delegavimo principą įeina kultūros ministras, Finansų ministerijos, Nacionalinės kultūros tarybos, kūrybinių sąjungų (vienas), Savivaldybių asociacijos atstovai ir ekspertų komisijų (literatūros, muzikos, teatro, kino, vaizduojamųjų menų, kultūros paveldo, tradicinės kultūros, dizaino ir architektūros) pirmininkai. Fondas remia tik profesionaliąją meno kūrybą. 2017 m. jo biudžetas buvo 10 067 119 eurų, iš kurių 5 602 826 teko kūrybiniams projektams. Kaip ir mūsų LKT, Kulturkapital remia ne tik NVO, bet ir biudžetinių kultūros organizacijų projektus. **Stipendijos iki gyvenimo pabaigos** Jos skiriamos labiausiai nusipelnusiems menininkams, kurių skaičius svyruoja tarp 200 ir 250. Sprendimą, kam skirti stipendiją, priima Kulturkapital taryba Latvijos kūrybinių sąjungų tarybos, Kultūros ministerijos ir dar kelių valstybinių kultūros organizacijų teikimu. Kadangi Kulturkapital remia 8 skirtingas kultūros ir meno šakas, kasmet 2–3 jų atstovams paskiriamos 16–24 stipendijos, per mėnesį siekiančios 150 eurų. Dabar jas gauna 276 kūrėjai. Šiaip ar taip, tai labai reikalinga parama mažas pensijas gaunantiems menininkams. Mūsų I laipsnio valstybės pensija Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatams didesnė – 232 eurai, bet jų skaičius 276 dar nesiekia. 2009 m. buvo atimta galimybė menininkams gauti II laipsnio valstybės pensijas (116 eurų). Kreipėmės į visas vyriausybės prašydami sugrąžinti šią galimybę visiems MK statusą turintiems asmenims ar bent jau Vyriausybės kultūros ir meno premijų laureatams, tačiau kol kas nesėkmingai. Latvijos patirtis ragina mus tai daryti toliau. **Mokestinė aplinka** Mūsų šalių meno kūrėjų mokestines aplinkas palyginti sunkoka jau vien todėl, kad Latvijoje dar neįvestas Privalomojo sveikatos draudimo mokestis, ir sveikatos sistema finansuojama iš biudžeto. Todėl menininkai gali ja naudotis kaip ir visi kiti. Visi, dirbantys pagal darbo sutartis, moka 20 % gyventojų pajamų mokestį (GPM) ir 11,09 % – socialinio draudimo įmoką, dar 24 % prideda darbdavys. Meno kūrėjai, dirbantieji pagal autorines sutartis, gali nusirašyti 50 % pajamų į sąnaudas ir nuo likusios sumos moka 20 % GPM, o darbdavys už juos sumoka 5 % socialinio draudimo įmokos. LMKA jau kuris laikas siūlo mažinant biurokratiją panašią tvarką meno kūrėjų mokesčiams nuo autorinių sutarčių įvesti ir Lietuvoje, prilyginant jų mokesčius tiems, kuriuos turi mokėti dirbantieji pagal individualios veiklos pažymą. Darbo sutarčių neturintys asmenys, kurių pajamos didesnės už minimalų mėnesinį atlyginimą (MMA), turi registruotis kaip individualios veiklos vykdytojai. Tuomet už mėnesius, kuriais gautos pajamos, atmetus realias veiklos išlaidas, viršijo MMA, jie turi mokėti 20 % GPM ir 35,09 % socialinio draudimo įmokų nuo visų pajamų. Toks būdas tinka nedideles pajamas gaunantiems menininkams, bet jiems tenka ir visa biurokratijos našta. **Profesionalių kūrybinių organizacijų finansavimas** PRO finansuojamos iš Kulturkapital fondo tikslinės programos „Parama profesionalioms nevyriausybinėms organizacijoms“, į kurias gali pretenduoti ne tik turinčiosios meno kūrėjų statusą. Nors tai vadinama administracine parama, organizacijos turi rašyti veiklos projektus ir konkuruoti tarpusavyje. Programai skiriama apie 1 000 000 eurų. 2017 m. iš 84 besikreipusių organizacijų šią paramą gavo tik 8. O dviejų iš anksčiau minėtų aštuonių Kulturkapital remiamų sričių – kultūros paveldo ir tradicinės kultūros (jų kreipėsi 17) – nė vienai organizacijai parama nebuvo skirta. Taip pat esama Kultūros ministerijos programų, iš kurių NVO

gali gauti paramos savo projektams, bet ne administracijai. Nuo 2016 m. Latvijos kultūros ministerija finansuoja meno kūrėjų organizacijų metines premijas. Kol kas tu naudojasi architektai, kinematografininkai, rašytojai ir teatralai. Įvertinus tai, jog Kulturkapital rėmimo sritis siauresnė, galima teigti, kad finansine prasme Latvijos valstybė profesionalųjį meną remia maždaug panašia apimtimi. *Literatūra ir Menas, 2018-06-01 Nr. 3659*

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA